

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Martina Kovaříková

Turecko a jeho politický vývoj ve 20. a 21. století

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Olomouc dne 15. dubna 2013

.....
Martina Kovaříková

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. David Hampl, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a za poskytování cenných rad.

Obsah

Úvod	5
1 Politicko-geografická charakteristika	6
1.1 Základní charakteristika Turecka	6
1.1.1 Povrch a podnebí	7
1.1.2 Úřední jazyk	7
1.1.3 Náboženství	8
1.2 Ekonomika	9
1.3 Základní politická charakteristika	10
2 Historické souvislosti	12
2.1 Mladoturecký převrat	12
2.1.1 Mladoturecká diktatura	13
2.2 Turecko a jeho boj za nezávislost	14
2.2.1 Mustafa Kemal Atatürk	15
2.3 Republika Turecko	16
3 Politický systém	18
3.1 Turecko a kemalismus	18
3.1.1 Turecko – hlava státu	20
3.2 Legislativní moc	21
3.2.1 Parlamentní volby 2011	22
3.2.2 Kurdská otázka	23
3.3 Hlavní politické strany	24
3.4 Soudní moc	26
3.5 Role armády ve státě	27
3.6 Procesy změn v turecké ústavě	28
4 Politický vývoj v současnosti	30
4.1 Situace po volbách	30
4.2 Turecko a Evropská unie	31
4.3 Turecko a Kypr	34

Závěr.....	36
Seznam zkratek.....	37
Prameny a literatura.....	39
Elektronické zdroje.....	40

Úvod

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat Turecko a jeho politický vývoj ve 20. a 21. století.

Tato bakalářská práce je rozdělena celkem do čtyř kapitol: Politicko-geografická charakteristika, Historické souvislosti, Politický systém a Politický vývoj v současnosti. V první kapitole bude obsažena politicko-geografická charakteristika Turecka. Tomu je tedy přizpůsoben i její obsah, jenž bude právě zaměřen na politicko-geografickou charakteristiku tohoto státu. Kapitola se bude rovněž věnovat ekonomice, základní politické charakteristice a také náboženstvím Turecka. Druhá kapitola bude zaměřena na dějiny Turecka a to zejména ve 20. století. Pozornost zde bude věnována mladotureckému převratu, významnou součástí této kapitoly tvoří boj Turecka za nezávislost, rovněž i vznik Turecké republiky, jež se datuje do roku 1923. Třetí kapitola se bude zabývat politickým systémem Turecké republiky, popsány zde budou hlavní politické strany, zohledněna zde bude i specifická role armády v Turecku. Stranou zájmu nezůstane ani transformace ústavy, jejíž poslední změna proběhla v roce 2010. Čtvrtá kapitola bude zahrnovat politický vývoj Turecka v současnosti a bude vycházet především z parlamentních voleb z roku 2011. Svůj prostor zde dostane problematika vstupu Turecka do Evropské unie a opomenuta nebude ani problematika vztahů Turecka s Kypr, které jsou vzhledem ke společné minulosti, jež mají tyto státy za sebou poněkud napjaté.

Problematika Turecka a jeho politického vývoje ve 20. a 21. století je u nás doposud poměrně málo rozebrána. Velmi podmětná je však práce Gabriela Pirického Turecko, která se zaměřuje na Turecko od počátku až po současnost. Pozornost zaslouží také práce Klause Kreisera Dějiny Turecka. Především jsou v této práci využity aktuální internetové zdroje, významný příspěvek představuje sborník Kláry Kabické, jež je zaměřen na téma tureckých parlamentních voleb v roce 2011.

1 Politicko-geografická charakteristika

Tato kapitola s názvem Politicko-geografická charakteristika je zaměřena na základní charakteristiku Turecké republiky, náleží zde podkapitola - Základní charakteristika Turecka, jež zahrnuje oddíly s názvem Povrch a podnebí, Náboženství a Úřední jazyk. Další podkapitoly nesou název Ekonomika a Základní politická charakteristika, zde je nastíněna základní politická charakteristika Turecka. Politickému systému je potom v této práci věnována samostatná kapitola.

1.1 Základní charakteristika Turecka

Oficiální název Turecka zní Türkiye Cumhuriyeti, česky Republika Turecko (také se velmi často používá název Turecká republika), hlavní městem Turecka je Ankara. Celková rozloha Turecka činí 783 562 km². Svoji rozlohou zasahuje Turecko jak do evropské, tak do asijské části země. Pozornost si zasluhují také hranice, celkově totiž Turecko hraničí s osmi státy, a to s Arménií, Ázerbájdžánem, Bulharskem, Gruzií, Řeckem, Íránem, Irákem a také se Sýrií. Z evropské strany sousedí s Řeckem a Bulharskem, zbývající sousedící státy se nachází v Asii.

Většina území Turecka se rozprostírá v jihozápadní Asii na Anatolském poloostrově známějším spíše pod názvem Malá Asie, k dalším jeho částem patří rovněž Východothárský region na evropském kontinentě.

Republika Turecko se člení na 81 provincií rozdělených do menších administrativních jednotek. Dále se Turecká republika člení ještě do sedmi zeměpisných regionů: Marmarský, Černomořský, Egejský, Středoanatolský, region Středního moře, Východoanatolský a region Jihovýchodní Anatolie.¹

Průměrná hustota obyvatelstva Turecka se pohybuje na čísle 95,4/km². Nejvíce obyvatel najdeme ve městech. V této souvislosti bych ráda zmínila nejvýznamnější města jako Ankaru, Istanbul, Izmir, Adanu a Bursu. Co do počtu obyvatel je nejlidnatější Istanbul s 13 624 240 obyvateli, druhá příčka náleží hlavnímu městu Turecka Ankaře (4 890 893) a třetí pozice přísluší městu Izmiru, kde počet obyvatel činí 3 965 232.²

Až 80 % obyvatelstva tvoří Turci, zbytek představují Kurdové, Arabové, Arméni, Židé, Čerkesové Lazové (islamizovaní obyvatelé černomořského pobřeží u hranic s Gruzií, jejich

¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 176-181.

² *Turecko: základní informace o teritoriu* [online]. mzv.cz [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/index.html.

jazykem je kavkazština), dále nesmíme zapomenout na Albánce a také na Gruzince. Svě zastoupení zde mají např. i Romové.³

Ke státní vlajce Republiky Turecko neodmyslitelně patří bílý půlměsíc s bílou pěticípou hvězdou, tyto symboly jsou umístěny v červeném poli.

Tureckou měnou je nová turecká lira, tato měna se v kurzovních systémech označuje symbolem TRY.⁴

1.1.1 Povrch a podnebí

Základním charakteristickým znakem turecké krajiny jsou horská pásma. Anatolská náhorní plošina je lemována pohořím Thaurus a Pontským pohořím, jež jsou stále v procesu utváření. Až 80 % tureckého území se nachází v oblastech, jež se vyznačují četnou tektonickou aktivitou, což sebou přináší častá zemětřesení. Turecko má celkem osm hlavních povodí, k nejvýznamnějším patří Eufrat a Tigris. Přibližně čtvrtina země je pokryta lesy, jedná se převážně o borovice, cedry a smrky. Zhruba 13 % této plochy se vyznačuje produktivitou. Flóra této země se vyznačuje obrovskou rozmanitostí, což je zapříčiněno nejen rozličnými biotopy – od aridních planin po hory a lesy mírného pásma ale také polohou samotného Turecka, jež se nachází na „biologickém rozhraní“ Evropy a Asie.

V Turecku najdeme oblasti, jež se vyznačují odlišným podnebím, tento jev je způsoben přítomností mořských vlivů a horskou krajinou. Pobřeží Egejského a Středozemního moře sužují v létě vysoké teploty (29 °C), naopak v lednu teplota klesá k 9 °C. Četnost srážek je nejintenzivnější v zimních měsících. V oblasti Černého moře jsou srážky nejčastější (2438 milimetrů za rok). Členitý severovýchod země se vyznačuje horkými léty, naopak zimy jsou zde velmi drsné, teplota v této oblasti klesá až k -9 °C. Sníh se zde drží celoročně. Pro centrální plošinu jsou typická horká a suchá léta, teplota se zde pohybuje na 23 °C, v zimě se teplotní průměr pohybuje pod bodem mrazu.⁵

1.1.2 Úřední jazyk

Mezi úřední jazyky patří turečtina. Z hlediska klasifikace řadíme turečtinu do altajské jazykové rodiny, která je tvořena třemi příbuznými jazykovými skupinami, zde také náleží: turkická jazyková skupina, dále je to skupina mongolská a mandžusko-tunguzská. Turkickou

³ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 177

⁴ *Turecká měna a peníze* [online]. turecko.org [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.turecko.org/penize.html>.

⁵ SWAN, Suzanne. *Turecko*. Vyd. 3., (rozš.). Praha: Ikar, 2011. s. 20 – 38.

skupinu dále dělíme na čtyři podskupiny. Turečtinu můžeme zařadit do jihozápadní čili oghuzské podskupiny turkických jazyků, spolu s ní zde najdeme ještě jazyky jako ázerbájdžánštinu nebo turkmenštinu. V turečtině kořen slova přibírá přípony a vytváří pak relativně dlouhé slovní výrazy, podle této specifikace se jedná o agitující jazyk. Charakteristickým znakem tohoto jazyka je samohlásková harmonie, v tureckém slově se zpravidla vyskytují buď přední (e, i, ö, ü) nebo zadní (a, i, o, u) samohlásky. Gramatický rod turečtina vůbec nezná.

Druhý nejužívanější jazyk v zemi představuje kurdština a její dialekty. Podobně jako čeština patří do skupiny indoevropských jazyků, přesněji do její indoiránské větve. Kurdština je tedy jazykem (novo)iránským, ale v Turecku je zapisována latinkou nikoli arabským písmem. Na jihu země v oblasti Hatay převládá arabština.⁶

1.1.3 Náboženství

Víra má pro turecké obyvatelstvo v životě velký význam. Většina Turků se hlásí k sunnitským muslimům – uvádí se až 80 %.⁷ V době vzniku moderního Turecka byl islám důležitým prvkem nejen etnickým, ale také sociálním, představoval důležitý jednotící faktor při vzniku národního státu. V ústavě byl islám zakotven jako oficiální státní náboženství, a to až do roku 1928.⁸ V Turecku se nesetkáme pouze se sunnitskými muslimy, ale také zde najdeme elevity (20 %), kteří mají své zastoupení především ve střední Anatólíi, v oblasti Sivasu, Tokatu, Kayseri, ale velký exodus do měst, především v posledních desetiletích, způsobil rozšíření i do západních aglomerací Turecka. Pro turecké elevity je charakteristická uzavřená komunita, jejímž členem se člověk stává narozením. Od sunnitů se odlišují tím, že se pětkrát denně nemodlí a ani pout' do Mekky nepatří k náboženským povinnostem žádného elevita.⁹ Nepatrné zastoupení mají v Turecku i jiná náboženská vyznání např. katolické, židovské, ortodoxní nebo gregoriánské.¹⁰

Turecko je jedinou muslimskou zemí, jež zaručuje oddělení náboženského vlivu od státní moci – tzv. sekularismus, který je zakotven dokonce i v turecké ústavě. Právě v souvislosti s oddělením náboženského vlivu od státní moci dochází v Turecku k častým

⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 177.

⁷ Tamtéž, s. 178.

⁸ SIEGEL, Erik. Problémy a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní politika*, 2010, roč. neuvedeno, č. 2, s. 123 - 134.

⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 161 – 163.

¹⁰ *Turecko: základní informace o teritoriu* [online]. mzv.cz [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/index.html.

konfliktům, kdy např. v roce 2008 Turecká vládní Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) čelila obvinění z porušení sekulárního pravidla v zemi. AKP, která je postavena na islámských základech, se přiklání k politickému stavu, kde důležitější roli hraje náboženství před státní mocí. Tento politický stav, k němuž se AKP hlásí, je tedy zcela v rozporu s dosavadní tureckou ústavou. Turecká vládní Strana spravedlnosti a rozvoje se pokusila o prosazení výuky islámštiny na školách a ostře se také ohradila proti zákazu nošení muslimských šátků ženami na vysokých školách. Tento protiústavní postoj vynesl AKP sankce ve formě zkrácení státních dotací až o polovinu. Už samotný zakladatel státu Mustafa Kemal Atatürk požadoval oddělení státní moci od náboženství, právě na jeho odkazu se také zakládá turecká ústava.¹¹

1.2 Ekonomika

Evropská komise označila v říjnu roku 2005 Turecko za fungující tržní ekonomiku. Obchodně politický systém je liberalizován, děje se tak hlavně v důsledku otevírání ekonomiky a postupným prosazováním dlouholetých ekonomicko-strategických cílů tohoto státu.

Z hlediska HDP se turecká ekonomika zařadila na 16. místo ve světě. Podle evropského měřítka je turecká ekonomika šestá nejlepší, před ní se nachází pouze už jen evropské mocnosti jako Německo, Velká Británie, Francie, Itálie a Španělsko (zdroj IMF, září 2011, Purchasing Power Parity). Ani finanční krize, která se projevila takřka po celém světě, se do turecké ekonomiky nějak výrazně nepromítla a to hlavně díky dvěma faktorům. Prvním z nich je zpřísnění pravidel finančního dozoru (všechny tyto změny nastaly po roce 2001, kdy si Turecko prošlo těžkou ekonomickou krizí), jako druhý důvod se uvádí reforma bankovního sektoru. Finanční krize však na Turecku určité stopy přeci jen zanechala, ty se projevíly v oblasti exportu, který zaznamenal prudký pokles. Největší propad vývozu nastal v oblasti průmyslu, ztrátou trpěl především automobilový průmysl. V roce 2010 se situace obrátila k lepšímu a export šel opět nahoru. Co se týče míry nezaměstnanosti, ta se v prosinci roku 2011 pohybovala na 9,8%.

Zahraniční obchod Turecka je orientován převážně ze západní a jihozápadní části země. Důležitou roli zde hrají průmyslové regiony Marmara, Egejská a Středozemní oblast. Tato situace je hlavně zapříčiněna vlastní ekonomickou vyspělostí, obchodní tradicí a také vyspělostí infrastruktury včetně velkých přístavů, které jsou napojeny na nejdůležitější

¹¹ HOLUŠA, LUBOMÍR. *Vládní strana porušovala ústavu, uvedl turecký soud?* [online]. denik.cz, 24. 10. 2008 [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na http://www.denik.cz/ze_sveta/turecko20081024.html.

obchodní mezinárodní trasy. Polovina průmyslových podniků exportuje především do zemí Evropské unie, export také probíhá směrem na Blízký a Střední Východ, údaje pochází z Tureckého statistického úřadu, který je zveřejnil dne 15. 8. 2012 a to za rok 2011.¹²

Po zahájení přístupových rozhovorů s Evropskou unií se zvýšil zájem zahraničních investorů. Mezi významné obory podílející se na ekonomické prosperitě země, patří: příjezdový cestovní ruch, s ním ruku v ruce jdou nepochybně hotelové služby a také gastronomie. Např. v roce 2010 navštívilo Turecko 28,6 miliónů zahraničních turistů. Turecko se tak zařadilo mezi nejnavštěvovanější destinace světa. V roce 2011 se toto číslo dostalo až na hodnotu 31,5 mil. zahraničních turistů.¹³

1.3 Základní politická charakteristika

Státní zřízení Turecka je označováno za parlamentní demokracii s jednokomorovým zákonodárným orgánem, který nese název Velké národní shromáždění Turecka (Turkiye Buyuk Millet Meclisi). V parlamentu zasedá celkem 550 poslanců. Poslanci parlamentu se volí prostřednictvím stranických kandidátek, které sestavují předsedové jednotlivých politických stran. V čele státu stojí prezident volený dvoutřetinovou většinou poslanců na sedmileté funkční období. V platnosti je ústava z roku 1982 doplněna však o dodatky z let 1995, 1991 a 2001. Všeobecné volební právo mají všichni obyvatelé, jenž dosáhli osmnácti let. Účast ve volbách je pro všechny občany povinná. Kandidáti v parlamentních a místních volbách jsou voleni na pětileté funkční období.¹⁴

V rámci politicko-geografické charakteristiky bych ráda nastínila složení politických stran, které jsou zastoupeny v současné vládě. Této problematice se budu však podrobněji věnovat v rámci třetího bodu zaměřeného na politický systém země.

Obsah této podkapitoly vychází z voleb konaných v Turecku v roce 2011, které by se daly shrnout pod názvem: volby bez sebemenšího překvapení, kdy se předvolební prognózy naplnily do posledního detailu.

AKP je zkratka pro jednu z nejvýraznějších politických stran Turecka, oficiální název strany zní Strana spravedlnosti a rozvoje, kde v čele strany stojí premiér Recep Tayyip Erdogan. Strana klade důraz na tradiční islám, což je hlavně způsobeno jejími islamistickými

¹² *Turecko: Zahraniční obchod země* [online]. businessinfo.cz [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicni-obchod-zeme-19214.html>.

¹³ *Charakteristika hospodářského vývoje Turecka* [online]. mzv.cz [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeh_o_vyvoje.html.

¹⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 176.

kořeny. Ve volbách získala 50 procent odevzdaných hlasů, které jí zaručují většinu v parlamentu. Druhou stranou, která se objevuje v parlamentu je Lidová republikánská strana CHP (hlavní opoziční strana) založena Kemalem Atatürkem často považovaného za otce tureckého národa. Třetí stranou, jež dostala prostor v parlamentu je Strana národní akce (MHP).¹⁵

Turecko je členem několika mezinárodních a regionálních organizací. Turecko patří mezi zakládající členy OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Je asociovaným členem Evropské unie a to od roku 1963. Od prosince roku 1999 představuje Turecko kandidátskou zemi Evropské unie. Od 1. 1. roku 1996 je v platnosti celní unie s Evropskou unií. Turecko patří mezi hlavní státy Organizace islámské konference (OIC), jež získala pro Turecko v roce 2004 nový význam, jelikož se jejím předsedou stal Turek Ekmelettin İhsanoğlu. Ankaře náleží status zakládajícího člena D-8, což je seskupení osmi islámských zemí (tato organizace byla založena na vrcholné schůzce v Istanbulu roku 1997). Dále je Turecko členem IMF (Mezinárodní měnový fond) a IBRD (Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj). Turecko s Rumunskem vytváří vůdčí sílu v Organizaci černomořské hospodářské spolupráce (BSEC). Od roku 1949 je členem Rady Evropy a patří také mezi členy OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě). Turecko se řadí mezi aktivní členy ECO (Organizace ekonomické spolupráce), patří zde nearabské státy Blízkého Východu (kromě Izraele) a Střední Asie. Turecko je mimo jiné ještě také členem: OSN (Organizace spojených národů), FAO (Organizace pro výživu a zemědělství), IAEA (Mezinárodní agentura pro atomovou energii), ILO (Mezinárodní organizace práce), ITU (Mezinárodní telekomunikační unie), UNESCO (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu), WHO (Světová zdravotnická organizace) a WTO (Světová obchodní organizace).¹⁶

Tato kapitola zaměřená na politicko-geografickou charakteristiku je členěna celkem do třech podkapitol s názvem Základní charakteristika Turecka, Ekonomika a Základní politická charakteristika. Její hlavní cíl je zaměřen na seznámení se s touto zemí.

¹⁵ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 28. 2. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

¹⁶ *Turecko: Zahraničně-politická orientace* [online]. businessinfo.cz [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicne-politicka-orientace-19211.html>.

2 Historické souvislosti

Následující kapitola začíná podkapitolou s názvem Mladoturecký převrat. V rámci tématu této podkapitoly je zde zařazen oddíl s názvem Mladoturecká diktatura. Dále se zde věnujeme Turecku a jeho boji za nezávislost, kde se zmíním o Mustafaovi Kemalovi Atatürkovi. Mimo jiné je zde dále zmíněna role Turecka jak v 1. světové válce, tak také ve 2. světové válce.

2.1 Mladoturecký převrat

Společnost mladoturků byla založena v roce 1889 absolventy vysokých škol v Istanbulu, kdy jejich jediným a hlavním úkolem byla reformace společenského řádu říše. Jednou z hlavních postav byl Ahmet Riza. Mladoturecký převrat se stává mezníkem začátku 20. století v Osmanské říši. Sultánův palác musel začít brát v podvědomí skupinu mladoturků, kteří vytvořili protiváhu k vládnoucí moci. Tyto události představovaly začátek procesu, na jehož vrcholu stojí boj za nezávislost a také začátek laické Turecké republiky v roce 1923. Převrat v roce 1908 byl dílem mladoturků, jež pochodovali na Istanbul s žádostí o obnovení osmanské ústavy z roku 1876. Starý režim se pomalu hroutil a nastává svoboda slova a shromažďování. Také byla zrušena tajná policie, jež vzbuzovala v lidech strach a obavy. Tento stav však netrval dlouho a v zemi vypukly stávky. Mladoturecký Výbor jednoty a pokroku VJP velmi dlouho otálel s převzetím moci, jako příčina se často uvádí nezkušenost a nízký věk mladotureckých důstojníků. Za klíčovou událost mladotureckého převratu lze označit první parlamentní volby. VJP tvořili převážně muslimové, kde mezi nimi podstatnou většinu představovali Turci, ale ani tato skutečnost jim nezabránila vítězství a obsadili v parlamentu 287 křesel.

Rok 1909, kdy vypuklo ozbrojené povstání nesoucí se v duchu nastolení islámské obnovy, otřáslo pozicemi mladoturků, kteří se stále drželi spíše v ústraní a zemi tak nadále mohl vést sultánův velkovezír, který byl však v důsledku povstání přinucen k podání demise. Představitelé VJP byli vyhnáni z Istanbulu, ale jejich postavení nadále v provinciích zůstalo velmi stabilní. V Makedonii se mladoturci dokázali opětovně postavit na nohy a následně se jim opět podařilo ujmout se vlády nad Istanbulem. Po potlačení povstání na několik let připadla moc do rukou armády, v jejímž čele stál Mahmut Ševket Paša. VJP v této době zahájily rozhovory o transformacích, jež měly vést k posílení parlamentního systému vlády, např. rozpustit parlament mělo být možné jen v případě ztráty důvěry ke vládě. Omezení

nastalo i v rámci individuálních a kolektivních svobod. V novém rozpočtu došlo k poklesu výdajů na panovnickou rodinu o dvě třetiny. Mahmut Paša požadoval, aby se členové armády věnovali pouze činnosti, která souvisí pouze s armádními povinnostmi. Zasedání armádních důstojníků v parlamentu přinesla armádě v zemi velmi silné postavení.

Další vítězství ve volbách si mladoturci zajistili na jaře roku 1912 za pomoci politiky zastrašování, k čemuž je vedl silící vliv opozice (Strana svobody a svornosti). Svou roli zde sehrálo i potlačování národů, kdy docházelo k potlačování netureckých národů, zejména Arménů, Arabů a Albánců.¹⁷

Ideologie mladoturecků se řadí k tureckému nacionalismu a v pozdějších letech směřuje spíše k parkanismu. Hlavním představitelem tureckého nacionalismu je spisovatel, filozof a sociolog Ziya Gökalp, který zastává přesvědčení, že Turci musí přijmout západní civilizaci. Zároveň však zdůrazňoval, že si musí zachovat svou vlastní národní kulturu a hodnoty. Orientaci na Západ a zachování vlastní kultury zdůrazňuje právě turecký nacionalismus, čehož se mladoturci drželi a svou zahraniční politiku nesměřovali na Západ, naproti tomu pro parkanisty představuje národ společnou rasu.

Podle současného politického vývoje Turecko směřuje spíše k muslimskému Blízkému východu a tím pádem pryč od Západu. Někdy Západ toto směřování považuje ze strany Turecka za menší zradu.¹⁸

2.1.1 Mladoturecká diktatura

Mladoturecká diktatura je typická pro období mezi roky 1913 – 1918. V důsledku Balkánských válek ztratilo Turecko Erdine, dřívější hlavní město Osmanské říše. Důležitou roli za znovuosvobození města sehráli mladoturečtí důstojníci, jež vytvořili skupinu s názvem Zvláštní organizace. V čele této skupiny stál Envera Paša. Poté co došlo k zavraždění velkovezíra příslušníkem opozice, přistoupila VJP k rozsáhlému zatýkání. Envera Paša se stal ministrem války. Další hlavní představitel VJP Talent Paša se dostal do čela ministerstva vnitra. Cemal, jež byl guvernérem hlavního města, se stal pašou, tedy vysokým státním úředníkem. Společně tito tři představovali vládu mladotureckého triumvirátu. Mladoturci nastolili v zemi diktaturu, což potvrzovaly i volby na přelomu let 1913 - 1914, které

¹⁷ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 59 – 62.

¹⁸ *Turecko hraje politicky hned na několika frontách. Jen tak mu lze porozumět* [online]. idnes.cz, 10. 1. 2012[cit. 5. 4. 2013]. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/turecko-hraje-politicky-hned-na-nekolika-frontach-jen-tak-mu-lze-porozumet-1t8-/kavarna.aspx?c=A120109_235837_kavarna_chu.

postrádaly přítomnost opozice a tak v cestě VJP za vítězstvím nestála absolutně žádná překážka.¹⁹

2.2 Turecko a jeho boj za nezávislost

V první světové válce bojovalo Turecko celkem na čtyřech frontách, jednou z nich byla fronta na ostrově Gallipoli u Dardanelské úžiny, kde se bojovalo proti Britům. Na gallipolské frontě probíhal boj o černomořské úžiny a o hlavní město Osmanské říše. Osmanským vojenským oddílům velel Mustafa Kemal, jenž odrazil britské vylodění a donutil Brity k ústupu. 30. října roku 1918 však nakonec Osmanská říše podepsala mírovou smlouvu s Brity, k podpisu došlo v Mudrosu na ostrově Lemnos. Toto datum pro Turecko znamenalo velmi důležitý mezník a to i přesto, že stálo na straně poražených, tedy Německa. I přesto dosáhlo na rozdíl třeba od Arabů, stojících sice na vítězné straně, nezávislosti. Mírová smlouva, jež měla znamenat definitivně konec 1. světové války, byla podepsána s Osmanskou říší 10. srpna 1920 v Sevrés u Paříže. Její důsledky byly pro Turecko fatální, smlouva připravila Turky o všechny bohaté provincie. Smlouva stanovovala, že severovýchodní Anatolie se stane součástí nezávislé Arménie.²⁰ Nezávislá Arménie měla být na základě rozhodnutí amerického prezidenta Woodrowa Wilsona rozšířena celkem o čtyři velké turecké provincie.²¹ „Smlouva znamenala faktickou likvidaci osmanské říše a pro Turky byla nepřijatelná. Posloužila proto jako katalyzátor tureckého nacionalismu a pomohla sjednotit anatolské muslimy pod vedením kemalistů – stoupenců Mustafa Kemala. Snad i proto se její články nikdy nenaplnily a další události ji smetly ze stolu.“

Důležitou roli v dějinách Turecka hraje osoba Mustafa Kemala. Po válce Mustafa Kemal vkládal veškeré naděje do sultánského paláce.²² V této době stojí v čele země stále sultán, jímž byl po válce Mahmed IV. Sultánát, ale v zemi měl stále menší a menší důvěryhodnost.²³ Od sultána očekával Mustafa Kemal kroky, jež by vedly k záchraně země, ale nedočkal se. Sultán totiž rezignoval a dostal se do vleků Britů (Britům nebo Francouzům měly podle smlouvy připadnout Arabské provincie Osmanské říše). Kemal díky tomu získal místo ve vládě. Zásadní změnu přinesl rok 1920, kdy parlament sídlící v Istanbulu přijal manifest proklamující národní suverenitu. Odpovědí Britů na tento manifest byla okupace

¹⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 63 – 64.

²⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 69.

²¹ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 181.

²² PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 71.

²³ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 181.

Istanbulu a v dubnu 1920 sultán, jež byl zcela pod vlivem Západu, nechal rozpustit parlament. Nacionalisté se však touto situací nenechali zaskočit a jejich reakce v podobně založení zákonodárné instituce Velkého národního shromáždění jasně dávala najevo, že jsou připraveni bojovat za národní suverenitu své země. Sultánův palác pokračoval v dalších krocích, které měly oslabit nacionalisty. Jedním z nich bylo prohlášení, v němž nacionalisty označil za nevěřící, jež by měli být odstraněni. Nacionalistická odpověď pro sultána byla, že je rukojmím nevěřících. Země se ocitla na počátku občanské války. Největším nepřítelem pro Turky byli v Anatólíi nejdříve Francouzi a Britové, ale postupně se do čela úhlavního nepřítele dostávali hlavně Řekové, kteří už roku 1919 zabrali turecké území a to západní Anatólíi. Mustafa Kemal, jakožto vrchní velitel, porazil Řeky v září roku 1921 v bitvě na řece Sakaryi. Definitivní porážku Řeků přinesl srpen roku 1922 a Řekové tedy byli následně donuceni podepsat příměří. Turci získali do svých rukou také zpátky východní Anatólíi, jež do této doby patřila Francouzům. Válka, která se nesla v duchu národní nezávislosti, skončila jasným vítězstvím Turků. Vítězství v této válce, kterou dodnes samotní Turci nazývají jako revolucí, je spojováno hlavně s osobou Mustafy Kemala, jež se pro většinu Turků stal národním hrdinou.²⁴

2.2.1 Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk se narodil v roce 1881 v makedonské Soluni. Na svou dobu se mu dostalo vynikajícího vojenského vzdělání, jež vycházelo z tradic francouzského osvícenectví, patriotismu a svobody. V roce 1889 absolvoval Mustafa Kemal válečnou akademii v Istanbulu. Po ukončení studií zastával nejdříve místo v Damašku, ale od roku 1917 se ujal služby ve štábu 3. armády v rodném městě Soluni. Mustafa Kemal se později stal plukovníkem, jenž v roce 1915 vstoupil v čele 19. divize na Gallipolském poloostrově. V roce 1916 se stal brigádním generálem s titulem paši. Sloužil také v Sýrii, tuto službu se však v roce 1917 rozhodl ukončit a vrátit se zpět do Istanbulu. Zde se seznámil mimo jiné se sultánem Mahmedem IV. Mustafa Kemal je pro Turky nejen jejich otcem, ale také mužem, který se zasloužil o rozkvět jejich milované země.²⁵

²⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 70 – 73.

²⁵ Tamtéž, s. 70 – 73.

2.3 Republika Turecko

Turecká vojenská vítězství v Anatólii předznamenala, že původní mírová smlouva z Paříže je dávno minulostí, proto byla v roce 1923 podepsána v Lausanne nová mírová smlouva. Turecku se jako jediné zemi po 1. světové válce podařilo vyjednat podmínky, jež byly daleko výhodnější, než je stanovovala původní mírová smlouva. Manifest, nazývaný jako Národní pakt, který přijal parlament roku 1920 a jenž proklamoval národní suverenitu, dosáhl svého naplnění a Turecko získalo plnou suverenitu. Datum 1. listopadu 1921 znamenající zrušení sultanátu se stává důležitým bodem v turecké historii. Turecko zrušením sultanátu se dostalo na cestu vedoucí k republice. Dne 29. října roku 1923 Velké národní shromáždění vyhlásuje Tureckou republiku a do role prezidenta jmenuje Mustafu Kemala. Velmi dlouhou dobu považovali Turci za hlavu státu chalífu, který byl ale jen představitelem náboženských ideálů nikoli hlavou státu. Mustafa Kemal se proto v roce 1924 rozhodl pro zrušení chalífátu, jelikož se obával, že by v budoucnu mohl sloužit jako opora revizionistických hnutí.²⁶

Mustafa Kemal se jakožto prezident projevoval jako reformátor usilující o přeměnu Turecka v moderní zemi. Reformy se nesly v duchu modernizace a sekularizace, této problematice je věnována kapitola s názvem Politický systém. Po roce 1925 začíná Turecko autoritářský systém prezidentské republiky, a to po dobu dvaceti let. Britský turkolog Andrew Mango, zastává názor, že Atatürk nevystupoval jako diktátor, ale spíše jako dobový král. Podle něj Atatürk nevystupuje ani jako ten, kdy by se snad nechal zlákat triumfalismem. Atatürkova zahraniční politika by se dala označit jednoduše slovem úspěšná, což potvrzuje i rok 1932, kdy se země stala součástí Společnosti národů. V zahraniční politice také dochází ke sbližování s Francií a Británií.²⁷ Po smrti Atatürka se do čela Turecka postavil İsmet İnönü, jež byl opětovně do funkce prezidenta zvolen i v letech 1939, 1943 a 1946.²⁸

Turecko se během 2. světové války snažilo o jakousi neutralitu. Tento postoj se však nezamlouval Spojencům, kteří upozorňovali Turecko na to, že by mu po porážce fašismu mohla hrozit izolace. Vzhledem této situaci se Turecká republika rozhodla vyhlásit, i když pouze symbolicky, válku Německu a Japonsku. Pět let po skončení druhé světové války se v Turecku odehrály první svobodné volby, jež přinesly vítězství opozičním demokratům v čele s Adnanem Menderesem. Toto vítězství znamenalo historický přelom v moderní historii Turecké republiky. Většina obyvatelstva si volby spojila s koncem autoritářského

²⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 75 – 76.

²⁷ Tamtéž, s. 77 – 93.

²⁸ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 187.

režimu a nic nenasvědčovalo tomu, že by se situace mohla opět zvrhnout. Jelikož se i první vládní období demokratů setkalo s úspěchy, vypadalo to, že v zemi by mohla vládnout svoboda. Tato situace se bohužel brzy začala měnit a Turecko opět směřovalo k autoritativní vládě. Vláda demokratů postupně ztrácela zcela důvěru. A tak vojenský převrat z 27. května 1960 byl jen vyústěním celé situace. Do čela vlády se znovu postavila armáda. Toto období bývá nazýváno jako období druhé republiky.²⁹ Rok 1960 nepředstavuje jediný zásah armády do politiky. Podobná situace se opakovala také v roce 1971 a též v roce 1980.³⁰ Rok 1984 přinesl vyhlášení války ze strany PKK (Strana kurdsky pracujících) turecké vládě. Turecká vláda zareagovala ozbrojováním vesnického obyvatelstva. PKK proti vesničanům podnikla krvavé útoky, při nichž přišlo o život mnoho lidí. V roce 1988 PKK uznala, že násilí proti vesničanům bylo velkou chybou. 80. léta zásadně změnila situaci v Kurdistanu, kdy došlo k devastaci tradičních kurdských vesnic a k přesídlení obyvatel do oblastí, jež vznikly na okraji měst.³¹ Konflikt mezi Tureckem a Kurdy se už odehrál ale dříve, a to v roce 1924, kdy došlo ke zrušení chalífátu, čímž bylo odstraněno důležité náboženské spojení mezi Kurdy a Turky. Už v boji za nezávislost se vzbouřili v oblasti Dersimu kurdští vůdci a požadovali nezávislost, toto povstání však bylo záhy potlačeno. V roce 1924 se však vztahy mezi vládou a Kurdy zhoršily, jelikož vláda chtěla odstranit užívání kurdštiny. V roce 1925 propuklo povstání, od něhož si Kurdové slibovali osvobození. Povstání bylo odraženo a vláda přijala tvrdé represe. Vůdcové povstání byli odsouzeni ke smrti a 20 000 Kurdů bylo přesunuto do západní části země.³²

Podobně jako každá země si i Turecko prošlo určitým historickým vývojem, tato kapitola je svým obsahem zaměřena na dějiny 20. století. Je zde oddíl věnující se prvnímu prezidentovi Turecka Mustafovi Kemalovi Atatürkovi, jenž sehrál důležitou roli v novodobých dějinách Turecka. Prostor je zde také věnován boji Turecka za nezávislost, jelikož i tato událost je důležitým mezníkem v dějinách této země, podobně jako vyhlášení Turecké republiky v roce 1923. Mimo jiné zde také náleží problematika týkající se kurdské otázky, jelikož i její kořeny už započaly daleko v historii.

²⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 97 – 108.

³⁰ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 211 - 212.

³¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 129 – 130.

³² Tamtéž, s. 77 – 78.

3 Politický systém

Tato kapitola se bude zabývat politickým systémem Turecka. Důležitou roli v tomto systému hraje kemalismus, na němž je založena turecká oficiální politika, což je v této kapitole také rozebráno. V této souvislosti je zde zmíněno jméno Mustafy Kemala Atatürka. Kapitola obsahuje následující podkapitoly: Turecko a kemalismus, Legislativní moc, Hlavní politické strany, Soudní moc, Role armády ve státě a Procesy změn v turecké ústavě.

3.1 Turecko a kemalismus

Turecko řadíme mezi moderní demokracie, a právě proto bývá často předkládáno za vzor pro jiné muslimské země. „*Současný premiér Recep Tayyip Erdogan vidí Turecko jako "Polárku Blízkého východu."*³³ Turecku se podařilo na rozdíl od jiných muslimských zemí oddělit státní moc od náboženství.

Turecko, jakožto parlamentní demokracie, vděčí za svoji současnou podobu Mustafaovi Kemalovi Atatürkovi, otci tureckého národa. Právě z jeho reforem vzešla ideologie Turecké republiky. Reformy Mustafa Kemala Atatürka, nazývány souborně také jako kemalismus, se hned po vyhlášení republiky v roce 1923 zaměřily na několik oblastí. Prioritou se stalo omezení vlivu náboženství ve společnosti, a to v oblasti institucionální, kde stát převzal kontrolu nad majetkem náboženských institucí, zavřel náboženské školy, poslal duchovní do výslužby a zrušil šari'atské soudy. Změny se týkaly také oblasti legislativní. V roce 1926 odsouhlasil parlament občanský, trestní a obchodní zákoník, který vycházel ze švýcarského, italského a německého modelu. V roce 1928 se k ústavě připojil dodatek, jímž islám ztratil status státního náboženství.³⁴

Hlavním cílem reforem byla tedy modernizace a sekularizace společnosti a odstranění islámu jak ze soukromé, tak i z veřejné části života. K šesti principům kemalismu patří: republikanismus, nacionalismus, populismus, etatismus, laicismus a revolucionářství. Hlavní symbol těchto zásad představuje šíp, proto jsou tyto zásady souhrnně nazývány jako šest šípů. Republikanismus vyjadřuje zásadu, jež hlásá jedinou možnou existenci tureckého státu jako republiky. Na myšlence tureckého nacionalismu je založena národní identita Turků. Populismus představuje zdůraznění zájmů celého národa nad zájmy třídními a skupinovými.

³³Turecký model jako vzor pro arabské revoluce [online]. tyden.cz, 17. 2. 2011 [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/turecky-model-jako-vzor-pro-arabske-revoluce_194130.html.

³⁴ TUNKROVÁ, Lucie, ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 7 – 8.

Etatismus propaguje ideu rozhodujícího postavení státu v hospodářské oblasti včetně zestátnění klíčových oborů. Revolucionářství neboli reformismus je založen na přihlášení se ke společensko-politickým a hospodářským reformám. Laicismu je interpretován jako vytlačení islámu z oblastí veřejného života a zavedení absolutní kontroly státu nad náboženskými organizacemi.

Za nejdůležitější z výše uvedených principů je považován laicismus neboli sekularizace veřejného života. Mezi ústavní principy byl laicismus zařazen v roce 1937. Koncept šesti šípů se stal základním a trvalým prvkem oficiální turecké politické kultury.³⁵ Za výrazný a podstatný znak, kterým se odlišuje Turecko od jiných muslimských zemí, považujeme tedy zakotvení sekularismu v ústavě.

Turecko ve své politické historii zaznamenalo i autoritářský politický systém prezidentské republiky, a to po roce 1925. I přesto, že se volby konaly každé čtyři roky, bylo o jejich výsledcích už předem rozhodnuto. Od roku 1931 byla země prohlášena za stát s jedinou politickou formací, tu představovala Republikánská lidová strana. Přísná stranická disciplína byla na denním pořádku, svobodná diskuze se odehrávala jen za zavřenými dveřmi. Setkáme se zde ale i s prvními pokusy o založení opozice. Jednalo se však o pokusy s neúspěšným koncem. Změnu přinesl až rok 1945, kdy byla zaregistrována první opoziční strana. Jednalo se o Demokratickou stranu. Právě vítězství této strany ve volbách o pět let později znamenalo historický zlom pro Turecko. Demokratická strana, v jejímž čele stál Adnan Menderes, se těšila úspěchům. Toto období však netrvalo dlouho a vystřídala ho doba (první polovina 50. let), kdy demokraté koketovali s opětovným návratem k autoritářské vládě. První varování pro tuto stranu přišlo z vlastních řad, kdy uplatňování autoritativních metod vedlo k rozmělnění strany a demokratická strana postupně ztrácela na své popularitě. Výsledek parlamentních voleb z roku 1957, ve kterém Demokratická strana zaznamenala propad, byl tedy jen logickým vyústěním celé situace. Menderes však dále potlačoval hlasy kritiků a ostře vystupoval proti opozici. Vojenský převrat uskutečněný 27. května 1960 znamenal svržení vlády Adnana Menderese. Převrat zorganizovali nižší armádní důstojníci a přivítala ho většina inteligence a také studenti z velkých měst. Vojenský převrat z roku 1960 se nesl v duchu pokračování v reformách Kemala Atatürka, jež Turecko nasměroval k moderní demokracii.³⁶

³⁵ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 83 - 84.

³⁶ Tamtéž, s. 98 - 108.

3.1.1 Turecko – hlava státu

V současné době je státní zřízení Turecka označováno za parlamentní demokracii, v jejímž čele stojí prezident. Prezident je v Turecku volen na sedmileté funkční období. V Článku 102 turecké ústavy je uvedeno, že v prvních dvou kolech prezidentské volby musí prezidentský kandidát získat dvoutřetinovou většinu poslanců parlamentu, jež volí prezidenta, tedy 367 hlasů. Nedojde-li po těchto dvou kolech ke zvolení prezidenta, nastává varianta třetího pokusu, kde je zapotřebí absolutní většiny, tedy 276 hlasů. Může ale také nastat i varianta čtvrtého pokusu, kde spolu soupeří kandidáti, kteří ve třetím kole obdrželi největší počet hlasů. Ke zvolení je zde zapotřebí jakákoli většina.³⁷ Současným prezidentem je Abdullah Gül, který byl zvolen v prezidentských volbách v roce 2007. Ve své inaugurační řeči se Gül přihlásil k zásadám demokracie, sekularismu, právního státu a sociální spravedlnosti a zdůraznil zachování těchto principů v zemi.³⁸ Prezident má právo jmenovat premiéra a ministry. Disponuje také právem suspenzivního veta, tedy právem vracet v přesně stanovené lhůtě zákony k novému projednání v parlamentu. Mimo jiné může rozpustit parlament a má také právo nechat Ústavní soud přezkoumat zákon.³⁹ Prezident také stojí v čele Národní bezpečnostní rady a reprezentuje kancelář velitele ozbrojených sil. Dělbá moci v Turecku je rozložena mezi legislativu, exekutivu a judikativu.⁴⁰ Výkonná moc se soustřeďuje do rukou prezidenta a vlády, v jejímž čele stojí premiér, kterým je v současnosti Recep Tayyip Erdogan.⁴¹ Do úřadu je premiér jmenován z řad poslanců na návrh prezidenta a v jeho rukou leží hlavní výkonná moc.⁴²

³⁷ THIM, Michal. *Prezidentské volby v Turecku – situace po prvním kole* [online]. euractiv.cz, 9. 5. 2007 [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/prezidentske-volby-v-turecku-situace-po-prvnim-kole>.

³⁸ *Turecko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. mzv.cz [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html.

³⁹ OZNUDUN, Ergun-Genckaya, Omer. *Democratization and the Politics of Constitution-Making in Turkey*. 1 st ed. Bedepest: Central European University Press, 2009. s. 102.

⁴⁰ *Turkey Country Info: Political Systém* [online]. setimes.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

⁴¹ *Turkey Country Info: Political Systém* [online]. setimes.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

⁴² ČÁSTEK, Michal, JANÁČKOVÁ, Alžběta, ŠTĚRBA, Václav. *Vybraná témata – Turecko volby 2007* [online]. psp.cz [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641.

3.2 Legislativní moc

Legislativní moc neboli moc zákonodárnou reprezentuje jednokomorový parlament, kterým je Velké národní shromáždění Turecka, jež zasedá v hlavním městě Ankaře. Parlament novelizuje a ruší právní předpisy, ratifikuje mezinárodní smlouvy a může také vydat souhlas k vyhlášení války. Mimo jiné dále rozhoduje o účasti vojska na mezinárodních vojenských operacích. Mezi jeho práva náleží i rozhodování o amnestii a milosti. Parlament se skládá z 550 poslanců volených na pětileté funkční období.⁴³ Volby do Velkého národního shromáždění Turecka probíhají poměrným systémem užitím d' Hondtovy metody pro alokaci mandátů. Předpokladem pro získání mandátu jsou následující podmínky, jež musí každá strana splňovat. První z podmínek představuje registrace, strana také musí představit plnou kandidátní listinu ve více než polovině provincií. Další podmínka zahrnuje potřebu získat na celostátní úrovni alespoň 10 % odevzdaných hlasů. Poslanci Velkého národního shromáždění jsou voleni v obvodech, které územně odpovídají 81 provinciím. Každá provincie má jistého alespoň jednoho poslance. Mezi jednotlivé provincie jsou ostatní mandáty rozdělovány na základě počtu obyvatel. Provincie s 1 až 18 poslanci tvoří obvod jediný, zatímco provincie s 19 až 35 poslanci jsou rozčleněny na dva obvody a Istanbul, jež má 35 poslanců, vytváří obvody tři.

Kandidatury se mohou účastnit i nezávislí kandidáti, kteří obdrží mandát za předpokladu dosažení dostatečného počtu hlasů v obvodě, kde kandidovali. Nezávislí kandidáti se mohou po volbách stát členy politických stran anebo také mohou tyto strany vytvářet. Hlasování je dle zákona povinností, neúčast občana je pokutována. Jedná se však o pokutu pouze symbolickou a jen zřídka je také vymáhána. Aktivní volební právo přísluší občanovi staršímu 18 let. V květnu 2007 bylo pasivní volební právo sníženo na 25 let z původních 30 let.⁴⁴

Než se budeme věnovat parlamentním volbám, které proběhly v Turecku v roce 2011, nejdříve zde zmíníme problematiku voleb z roku 2002, které přinesly obrodu stranického spektra. O své zastoupení v parlamentu přišly následující politické subjekty: Strana demokratické levice, Strana národního hnutí, Strana blaženosti, Vlastenecká strana

⁴³ *Turkey Country Info: Political System* [online]. setimes.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

⁴⁴ ČÁSTEK, Michal, JANÁČKOVÁ, Alžběta, ŠTĚRBA, Václav. *Vybraná témata – Turecko volby 2007* [online]. psp.cz [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641.

a Demokratická strana. Do parlamentu se tak nedostaly strany, jež disponovaly hlavním postavením v zemi v 80. a 90. letech. Na vině byla hlavně jejich zkorumpovanost a špatná hospodářská politika. Naopak své místo v parlamentu získala Strana spravedlnosti a rozvoje vnímána za představitele nové politiky neboli také politiky bez korupce. V podobné situaci se nacházela Republikánská lidová strana, i ona se jakožto hlavní opoziční strana dostala do parlamentu. O dalších pět let později své postavení v parlamentu uhájila opět Strana spravedlnosti a rozvoje a Republikánská lidová strana. V pozici nováčka se naopak ocitla Demokratická levicová strana,⁴⁵ která však v dalších volbách zaznamenala propad a své místo v parlamentu již neobhájila.⁴⁶ Hlavním mužem podílejícím se na vzestupu levice byl charismatický politik Bulen Ecevit, jež se v 60. letech dostal na tureckou politickou scénu. Bulen Ecevit vystudoval literaturu, dějiny umění a sanskrt a pracoval také jako žurnalista. Od roku 1961 si vyzkoušel funkci ministra práce a poprvé uzákonil právo na stávku. Rok 1966 přinesl Ecevitovi funkci v podobě generálního tajemníka Republikánské lidové strany. Byl to právě Ecevit, který do své politiky zařadil prvky sociální spravedlnosti a pozici strany vymezil jako nalevo od středu.⁴⁷

3.2.1 Parlamentní volby 2011

Parlamentní volby se nesly v duchu změn, jako je podoba nových volebních urn a obálek, které měly zaručit větší transparentnost samotných voleb. Došlo také k usnadnění v oblasti prokázání totožnosti. Manipulace s volebními hlasy získala status trestného činu podobně jako každá činnost, jež by vedla ke ztrátě možnosti svobodně uplatnit své občanské volební právo.⁴⁸

Jednou z charakteristik tureckého volebního systému je zvýhodnění větších politických stran,⁴⁹ což potvrdily i poslední parlamentní volby. Podle předpokladu totiž ve volbách zvítězila zcela jasně Strana spravedlnosti a rozvoje AKP.⁵⁰ V roce 2002 si tato strana

⁴⁵ PEŠKOVÁ, Adéla. *Turecké parlamentní volby 2007 - kontinuita či diskontinuita?* [online]. cepssr.com, [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=340>.

⁴⁶ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

⁴⁷ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 111.

⁴⁸ *Novelties await voters in June 12 elections with new law* [online]. todayszaman.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na

http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=235779&link=235779.

⁴⁹ KABICKÁ, Klára. *Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011* [online]. psp.cz [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁵⁰ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

připsala své první vítězství ve volbách a je nejsilnější politickou stranou v zemi.⁵¹ AKP získala zhruba 50 % procent odevzdaných hlasů, a tím pádem si udrží absolutní většinu v parlamentu. Předvolební kampaň Strany spravedlnosti a rozvoje byla postavena na hospodářské úspěšnosti, kterou strana v průběhu své vlády zaznamenala. Kabinetu se podařilo snížit vysokou inflaci a odstartovat takový růst země, jenž úspěšně odolal i finanční krizi. Kampaň obsahovala také body postavené na další prosperitě a demokratizaci země. Současně ale zaznívaly i kritické hlasy spojené hlavně s obavami, aby strana nesklouzla k autoritářské formě vlády. Hlavním důvodem těchto obav jsou zejména islamistické kořeny této nejsilnější turecké strany. Připomeňme si situaci z roku 2008, kdy AKP, jak uvedl turecký ustavní soud, porušovala sekulární pravidla země.⁵² Dominantním znakem tureckého stranického spektra je působení jen takových stran, jež odpovídají principům kemalismu.⁵³ Stranou vystavenou na základech kemalismu je Lidová republikánská strana CHP. CHP představuje hlavní opoziční stranu a ve volbách získala čtvrtinu hlasů. Třetí a zároveň také poslední stranou, která překročila 10 % hranici zaručující účast v parlamentu je Strana národní akce (MHP). Upřednostňování velkých politických stran volebním systémem Turecka staví do nevýhody menší kurdské strany, které jsou tak bez jakékoli šance se prosadit do parlamentu.⁵⁴

3.2.2 Kurdská otázka

Největší vnitropolitický problém Turecka tvoří kurdská otázka. V roce 2011 došlo k vyhocení bezpečnostní situace na jihovýchodě země. PKK (Stranou kurdských pracujících) svým činem způsobila přerušení rozhovorů s vládou, jež měly vést k vyřešení kurdského problému. Útoky PKK cíleny na ovládnutí území na jihovýchodě Turecka vedly k nejhoršímu násilí od roku 1999.⁵⁵ Ke konfliktům mezi PKK a armádou dochází již od roku 1984. Jaro a podzim patří k nejvíce nestabilním obdobím v rámci vztahů PKK a turecké armády. V této době dochází k útokům povstalců na členy turecké armády a podle vyjádření turecké vlády připravily tyto útoky o život už 37 000 lidí. Turecko společně s Evropskou unií a Spojenými

⁵¹ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁵² HOLUŠA, LUBOMÍR. *Vládní strana porušovala ústavu, uvedl turecký soud?* [online]. denik.cz, 24. 10. 2008 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.denik.cz/ze_sвета/turecko20081024.html.

⁵³ CUPALOVÁ, Marcela. *Proces zrušení vládní strany Spravedlnosti a rozvoje v Turecku* [online]. euractiv.cz, 1. 9. 2008 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/proces-o-zruseni-vladni-strany-spravedlnosti-a-rozvoje-v-turecku>.

⁵⁴ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

⁵⁵ *Turecko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. businessinfo.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-vnitropoliticka-charakteristika-19210.html>.

státy pokládají PKK za teroristickou organizaci.⁵⁶ Ani parlamentní volby v roce 2011 se neobešly bez konfliktů, k jejichž hlavním aktérům opět patřili Kurdové. Centrem nepokojů se stala jihovýchodní provincie Batman ovládaná převážně Kurdy, policie zde zadržela 34 osob podezřelých z manipulace voleb. Jednalo se o manipulace, které kladly na voliče značný tlak, tak aby jej přesvědčily pro hlas pro prokurdské kandidáty.⁵⁷

3.3 Hlavní politické strany

Politické strany v Turecku dělíme celkem do dvou skupin. První skupinu reprezentují strany respektující sekulární charakter země, a tudíž i odkaz zakladatele Mustafa Kemala Atatürka. Druhou skupinu představují naopak odpůrci sekulárního charakteru státního zřízení. Strany, jež náleží do první skupiny, obvykle řadíme k levému středu a najdeme zde představitele státní správy, armády a vzdělance. Typickým představitelem tohoto zařazení je Republikánská lidová strana. Protipól tvoří strany orientované k pravému středu, jež usilují o větší vliv a o oslabení pozic státu a armády. Jedná se o strany složené z ekonomických liberálů a sociálních konzervativců, jejímž hlavním reprezentantem je Strana spravedlnosti a rozvoje. Strany směřující více doprava klasifikujeme do kategorií stran nacionalistického charakteru a islamistického charakteru. Nejvýznamnější politickou stranou, která svou strukturou spadá do nacionalistického charakteru, je Strana národní akce.⁵⁸

Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP): Tato nejsilnější politická strana v Turecku, která byla založena v roce 2001, se ujala své činnosti po zániku Strany ctnosti (FP). Na vzniku strany, jejíž kořeny vychází z islamistického politického hnutí, se podíleli bývalí členové, kteří vycházeli ze zakázané Strany ctnosti. Od jejího vzniku stojí v čele Strany spravedlnosti a rozvoje Recep Tayyip Erdogan. Strana od dob prvního zvolení v roce 2002 si připsala na konto důležité ústavní změny a také reformy, jež vedly k demokratizaci Turecka. Sama sebe řadí ke středo-pravicovým stranám s těsnou vazbou na Adnana Menderese a Turguta Özala a také s orientací na proevropskou politiku. Demokratické hodnoty a tolerance k odlišnostem patří k dalším charakteristikám této strany hlásící se ke konzervativní agendě.⁵⁹

⁵⁶ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁵⁷ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmocim-volby-vyhral-erdogan/>.

⁵⁸ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁵⁹ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

Republikánská lidová strana (CHP): Zakladatelem strany je Mustafa Kemal Atatürk. Založena byla v roce 1923, což z ní činí nejstarší politickou stranu v Turecku. Do roku 1950 se řadila k vládním stranám. V období mezi roky 1961 až 1996 vystupovala přerušovaně jako součást vládních koalic. V 80. a v první polovině 90. let docházelo k častým změnám v názvu strany a také k jejímu štěpení. V roce 1999 strana poprvé nesplnila 10 % hranici nutnou pro vstup do parlamentu. V dalších volbách (rok 2002) Republikánská lidová strana další selhání nedopustila a vrátila se opět do Velkého národního shromáždění Turecka, jehož součástí je doposud. Formát strany by se dal označit za sociálně demokratický, kdy i samotná strana se k tomuto formátu přiklání. Strana je představitelem intervencí do ekonomiky a nacionalismu v zahraniční politice. Podporuje podobně jako Strana spravedlnosti a rozvoje vstup Turecka do Evropské unie, její postoj je však v této otázce poněkud zdrženlivější.

Strana národní akce (MHP): Strana národní akce byla založena v roce 1969. Největší podpoře se těší v centrální Anatólíi. Jedná se o ultrapravicovou stranu, což vychází zejména z její minulosti, kdy bývá často dávána do spojitosti s militantní skupinou Šedých vlků, jež měla prsty v pouličním násilí, které proběhlo v 70. letech. Po převratu v roce 1980 byla její činnost zakázána a do voleb kandidovala až o patnáct let později, tedy v roce 1995. Po úmrtí Alparslan Türkeše, zakladatele strany, v roce 1997 se její podoba poněkud umírnila. Rok 1999 přinesl straně velký volební úspěch v podobě 18 % hranice, která ji zaručila v parlamentu 129 mandátů. Strana národní akce podporuje vztahy s USA, známý je také její skeptický postoj k Evropské unii.

Strana demokratické levice (DSP): Vznik této strany se datuje od roku 1984, kdy ji založila manželka bývalého premiéra Buleta Ecevita, Rahsana Ecevitová. V 90. letech se DPS řadila k nejvýznamnějším stranám tureckého politického spektra, což potvrdily i volby v roce 1999, kdy ji patřil status nejsilnější vládní strany v parlamentu. Ve volbách v roce 2002 však její popularita značně klesla a do parlamentu se vůbec nedostala. Strana demokratické levice se dnes spíše řadí ke stranám s marginálním vlivem. Mezi její hlavní principy patří: sekularismu, sociální demokracie a republikánství. Strana mimo jiné podporuje vstup Turecka do Evropské unie.⁶⁰

Strana míru a demokracie (BDP): Tato strana, jež byla založena v roce 2008, by se dala označit za pokračovatelku zakázané Strany demokratické společnosti,⁶¹ která hájila

⁶⁰ ČÁSTEK, Michal, JANÁČKOVÁ, Alžběta, ŠTĚRBA, Václav. Vybraná témata – Turecko volby 2007 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641.

⁶¹ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

zájmy kurdské menšiny.⁶² Strana míru a demokracie je levicovou stranou zastupující kurdskou menšinu a také stranou usilující o ukončení konfliktů odehrávajících se v oblasti jihovýchodního Turecka. Zavedení výuky kurdštiny na školách a jeho užívání ve veřejné správě patří k hlavním politickým bodům této strany podobně jako požadavek týkající se nápravy volebního systému.⁶³

3.4 Soudní moc

Ústava z roku 1982 proklamuje nezávislost národních soudů a soudců.⁶⁴ Ústavní soud je nejvyšší soudním orgánem v zemi a k jeho pravomoci náleží možnost rušit platné zákony.⁶⁵ Dále přezkoumává ústavnost právních předpisů a nařízení, jež disponují silou zákona. Jeho rozhodnutí jsou publikována bezprostředně ve věstníku a jsou závazná pro všechny orgány včetně orgánů moci zákonodárné a výkonné. Soudci Ústavního soudu jsou jmenováni prezidentem.⁶⁶ Ústavnímu soudu v Turecku přísluší i pravomoc rušit politické strany, jež se dostanou do rozporu s ústavou. To potvrzuje i případ z roku 2008, kdy chtěl Ústavní soud zakázat činnost Strany spravedlnosti a rozvoje.⁶⁷ V posledních desetiletích zaznamenala právní jistota určité pokroky, k čemuž přispělo také zrušení trestu smrti. Nicméně soudy a úřady čelí přetížení, jež mají za následek nekonečné průtahy v řízení.⁶⁸ Zvláštní skupinu v soudním systému Republiky Turecko tvoří vojenské soudy. Turecká armáda označuje sebe sama za strážce sekularismu a vždy se těšila velkému vlivu. Během uplynulých pěti desetiletí měla na svědomí svržení několik vlád, postupně však dochází k oslabování jejího vlivu. V roce 2009 přijal parlament změny umožňující civilním soudům soudit vojenský personál v dobách míru a zároveň je zbavil pravomoci soudit civilní obyvatelstvo. Tyto změny zejména vyplývaly z požadavků Evropské unie, jež proklamují, že jurisdikce a autorita vojenských soudů musí být omezena na případy týkající se pouze armádních záležitostí.

⁶² ČÁSTEK, Michal, JANÁČKOVÁ, Alžběta, ŠTĚRBA, Václav. Vybraná témata – Turecko volby 2007 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641.

⁶³ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁶⁴ *Turkey Country Info: Political System* [online]. setimes.com [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

⁶⁵ *Ústavnímu soudu v Turecku poprvé předsedá žena* [online]. bbc.co.uk [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/07/050726_turkey_justice_1920.shtml.

⁶⁶ *Turkey Country Info: Political System* [online]. setimes.com [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

⁶⁷ *Turecká politika: Ústavní systém* [online]. turecko.org [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.turecko.org/politika.html>.

⁶⁸ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 232.

Zástupce premiéra se k tomuto zákonu, omezujícímu pravomoci vojenských soudů, vyjádřil jako k zákonu, který přispěje k lepší demokracii v Turecku.

„Nový zákon umožňuje civilním soudům, aby soudily členy tureckých ozbrojených sil, kteří byli obviněni z trestné činnosti. Trestnou činností se v tomto slova smyslu rozumí i ohrožení národní bezpečnosti, porušení ústavního pořádku, organizace ozbrojených skupin a pokusy o svržnutí vlády.“⁶⁹

3.5 Role armády ve státě

„Turečtí politici se rádi odvolávají na Atatürka, který prohlásil, že místo ozbrojených sil není v politice, aby do patřičných slov přiděli svůj patřičný odstup ve vztahu k armádnímu velení.“

Od roku 1961 má Národní bezpečnostní rada pozici ústavního orgánu. Dříve vystupovala pod názvem poradní grémium, v roce 1971 však došlo ke změně v jejím názvu a poradní grémium se proměnilo na grémium pouze doporučující. Změny, které proběhly v ústavě v roce 2001, zajistily v radě převahu civilních politiků nad náčelníkem generálního štábu a čtyřmi veliteli jednotlivých ozbrojených sil. Nejvýraznějším vojenským zásahem proti vládě bývá označován puč z 12. září roku 1980, kdy došlo k pádu vlády Adnana Menderese, mimo jiné zde řadíme i ultimátum z 12. března 1971.⁷⁰ V té době zastával křeslo premiéra Süleyman Demirel. Jeho vláda nedokázala zamezit násilí v ulicích, což donutilo armádu, aby vstoupila do politiky. Dne 12. března 1971 předal náčelník generálního štábu premiérovi memorandum, jehož hlavní požadavky se týkaly vytvoření silné reformní vlády dodržující zásady kemalismu. Armáda v případě odmítnutí hrozila, že převeze moc ve státě, což donutilo Demirela k rezignaci.⁷¹ Po roce 1960 vrchní představitelé armády nazývali sami sebe jako strážce základních hodnot republiky a cítili se povinni zasáhnout v případech, kde dochází k porušování těchto hodnot. Zasahovali vždy tam, kde vládní kabinet ztrácely schopnost obrany zaručující integritu země. V současnosti se na seznamu potencionálních hrozeb nachází i organizovaný zločin. Ještě koncem 90. let 20. století považovalo vojsko za hlavního adepta na ohrožení svého spolupartnera v NATO, a to Řecko. V roce 2004 vydal generální štáb prohlášení, že ohrožení Řeckem zcela pominulo. Silná pozice armády je podpořena tradicí a zákony. Ministr národní obrany nedisponuje rozkazovací pravomocí na

⁶⁹ *Turecko omezuje pravomoci vojenských soudů* [online]. euractiv.cz, 9. 7. 2009 [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/turecko-omezuje-pravomoci-vojenskych-soudu-006247>.

⁷⁰ KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s. 211.

⁷¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 117.

rozdíl od náčelníka generálního štábu. Náčelník generálního štábu se také velmi často vyjadřuje k politickým otázkám jako např. v roce 2004, kdy se armádní vedení vyslovilo kladně ke vstupu Turecka do Evropské Unie.⁷²

3.6 Procesy změn v turecké ústavě

Většina tureckého obyvatelstva považuje změnu ústavy jako za nutnou. Už při zahájení přístupových jednání s Tureckem se Evropská unie rozhodla tyto jednání provázat s přijetím nové turecké ústavy založené na demokratických principech.⁷³

Již od roku 1924 se datuje první turecká ústava, k jejímuž prvnímu nahrazení došlo v roce 1961, a to v podobě vojenské ústavy. Nejednalo se ale o poslední nahrazení, které v rámci ústavy proběhlo. V roce 1982 následovala opětovná transformace ústavy. Ústavy spadající do rukou armády se vyznačovaly nestabilitou a také nedůvěrou. Puč, který měla na svědomí armáda v roce 1980, by se dal označit jako za neúspěšný, jelikož si armáda svoji moc ve státě příliš dlouho neudržela a Turecko se tak vydalo na cestu pozvolné liberalizace, kdy se tento proces promítl i do systému ústavy. Už v roce 1987 následovala její první novelizace, roky 1995, 1999 a 2001 se nesly taktéž v tomto duchu. Strana spravedlnosti a rozvoje v roce 2002 kladla značný důraz na demokratické principy, dodržování lidských práv a na vládu zákona. Zároveň proklamovala změnu ústavy vydané roku 1982. Nemělo se jednat o změny menšího rázu, ale o změny, jež by přinesly kompletní přeměnu ústavy.

„V rámci prvního volebního období Strany spravedlnosti a rozvoje se jí povedlo v roce 2004 prosadit další novelizace.“ Snahy, jež nabraly konkrétních podob, spatříme v roce 2007 a značně souvisely s neúspěšnou volbou prezidenta. Prezidentské volby přinesly velké napětí a zrušení prvního kola kvůli technickým náležitostem. Tato situace poukázala na ústavní krizi, jejíž kořeny však sahají podle odborníků až do sporu sekularistických a islamistických principů. Právě tato situace přinutila AKP k transformaci ústavy.

Dne 22. 7. 2007 premiér Erdogan začal s právníky připravovat novou podobu ústavy založenou především na přijetí základních práv a svobod vycházejících z Evropské úmluvy o lidských právech. Tato podoba se nesetkala se značným přijetím, a to hlavně z důvodu nereflektování sekulárních principů, na niž jsou položeny základy republiky. Erdogan však svému požadavku na změnu ústavy neustoupil. Jediné východisko, jak podle Erdogana zabránit, aby se ústavní krize neopakovala, představuje novelizace ústavy a změna volebního

⁷² KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. s 212.

⁷³ *Turkey election: Victorious Erdogan pledges 'consensus'* [online]. bbc.co.uk, 13. 7. 2011 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13744972>.

zákona. U prezidenta se však reformní balíček setkal s odmítavým postojem, který byl ale Velkým národním shromážděním přehlasován. Ústavní změny, k nimž mělo dojít, Ústavní soud náležitě přezkoumal a neshledal jejich obsah jakkoli odporující ústavě. I v referendu ze dne 21. 10. 2007 se občané kladně vyjádřili k novelizaci, což potvrdil i výsledek s 68 % hlasů vyslovující se pro změny. Novelizace sebou přinesla následující zněny: přímou volbu prezidenta s pětiletým volebním obdobím a s možností jednoho znovuzvolení, mandát poslanců prošel snížením z pětileté hranice na hranici čtyřletou.

Rok 2010 byl na seznamu pro další změny, které měly nastat v ústavě. Blížící se volby vyvolaly velké spekulace nad profilem novelizace. „*Premiér Erdogan označoval tyto změny za milník demokracie.*“ Změny se nesly v podobě přiblížení se Turecka k evropskému systému. Prezident balíček, jenž obsahoval několik změn, schválil.⁷⁴

Reformní balíček sebou přinesl následující změny: omezení vlivu armády, nezávislost soudního systému. Novelizace měla na svědomí také novou podobu Nejvyšší soudní rady, k jejímž pravomocem náleží jmenování soudců, prokurátorů a rozhodování o disciplinárních postupech. Tento orgán velice často v minulosti vystupoval také proti vládě. Další změna se promítla v rámci navýšení počtu ústavních soudců z původních jedenácti na sedmnáct, mimo jiné změnou prošel i systém vojenského soudnictví.⁷⁵

Jelikož tyto novelizace ústavy spadají především do systému politiky AKP v čele s premiérem Erdoganem nesou sebou i jisté pochybnosti, jako obavy před koncentrací moci do rukou premiéra. Premiér Erdogan patří k nejmocnějším politikům v Turecku.⁷⁶

Turecko se čím dál víc snaží přiblížit evropským standardům, což dokazují i novelizace ústavy, které by měly právě Turecko nasměrovat více k Evropě a především ji usnadnit vstup do Evropské unie. Dochází k omezení vlivu armády, která v Turecku stále patří k vlivným organizacím, čemuž jsem se věnovala v podkapitole s názvem Role armády ve státě. Zájem vzbuzuje i role vojenských soudů, jejichž pravomoci se díky novelizaci z roku 2010 změnily. Velkou moc má v rukou také Ústavní soud, který disponuje pravomocí rušit politické strany porušující sekulární charakter země.

⁷⁴ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁷⁵ *Turkish reform vote gets Western backing* [online]. bbc.co.uk, 13. 9. 2010 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11279881>.

⁷⁶ *Turkey election: Victorious Erdogan pledges 'consensus'* [online]. bbc.co.uk, 13. 9. 2011 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13744972>.

4 Politický vývoj v současnosti

Tato kapitola s názvem Politický vývoj v současnosti zahrnuje podkapitolu zabývající se situací po volbách, jež právě odráží současný politický směr Turecka. S tímto tématem bezpochyby úzce souvisí vztah Turecka a Evropské unie, čemuž zde rovněž věnujeme pozornost podobně jako kyperské otázce.

4.1 Situace po volbách

Poslední volby proběhly v Turecku v roce 2011 a podle očekávání přinesly vítězství Straně spravedlnosti a rozvoje AKP, v jejímž čele stojí Recep Tayyip Erdogan. Erdogan slibuje další rozvoj země v demokratickém duchu.⁷⁷ Premiér Erdogan vyjádřil po volbách souhlas se zahraničními experty, aby se Turecko zaměřilo na posilování demokracie a také na posílení občanské a politické svobody. Hlavním bodem se také stává naprosté oddělení se od ústavy z dob vojenského puče. Poslední transformace ústavy proběhla v roce 2010, kdy došlo např. k omezení vlivu armády. Po volbách však premiér zatím nemá pravomoc prosadit stěžejní bod svého programu (další transformace ústavy), a proto po volbách prohlásil, že se bude snažit o konsenzus napříč politickým spektrem.⁷⁸ Mimo jiné také prohlásil, že lidé dali jasně najevo, že i oni souhlasí s novou ústavou. Opozice však vyslovuje naopak obavy, že chystaná transformace ústavy bude mít autoritářské prvky. Dále také tvrdí, že AKP Strana spravedlnosti a rozvoje chce zavést takový režim, jenž je přesně šitý premiérovi Erdoganovi. Toho dokonce nařkli, že umlčuje kritiku a žurnalistiky, jež nesouhlasí s jeho politickými kroky.⁷⁹

Otázka, jež se týkala možného koaličního vládnutí, se po volbách zdála zcela otevřená. Ještě než započaly ale veškeré diskuze o koalici, propukla v zemi politická krize. Neshody se objevily při volbě předsedy Velkého národního shromáždění, kdy CHP Republikánská lidová strana odmítala podpořit kandidáta ze Strany spravedlnosti a rozvoje AKP Cimela Ciceka. Krize dosáhla svého vrcholu v době, kdy se opozice, tedy Republikánská lidová strana, rozhodla zcela mařit proces, kdy docházelo ke skládání slibu poslanců parlamentu. Poté, co se soud rozhodl odebrat funkci devíti zvoleným poslancům Strany míru a demokracie BDP

⁷⁷ *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

⁷⁸ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁷⁹ *Turecké volby vyhrála Erdoganova vládní AKP* [online]. euroskep.cz, 13. 6. 2011 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/8956/19121/clanek/tureckech-volby-vyhrala-erdoganova-vladni-akp>.

a Republikánské lidové strany, a to z důvodu jejich trestné minulosti, začaly tyto postižené strany pokládat toto jednání za politicky motivované. Premiér Recep Tayyip Erdogan však toto tvrzení zcela vyloučil. Objevují se také obavy, že tato situace může vést k dalším nepokojům na jihovýchodě země, který je obývaný Kurdy. Připomínáme, že kurdská otázka v Turecku představuje neustálý problém. Nedávné parlamentní volby z roku 2011 se neobešly bez nepokojů, ve kterých opět hráli svoji roli Kurdové. Současné politické složení v zemi se bude snažit o vyřešení otázky, jež se týká právě Kurdů. Kurdové nepředstavují ale jediné problémy, jimiž se bude muset Turecko zabývat, patří zde kromě kurdské otázky, také dále ještě tyto problémy jako dodržování práv a svobod a svoboda tisku, jež neustále podléhá politickému tlaku. Turecko se bude také snažit najít řešení související s problémem volebního systému.⁸⁰

Politická veřejnost v současnosti hodně skloňuje téma, jakou cestou se Turecko vydá. Tyto debaty se rozpoutaly po volbách z roku 2011, jelikož v nich scházelo téma vstupu Turecka do Evropské unie. Neustále odklady ze strany Bruselu zapříčinily, že se země přeorientovala spíše na Blízký a Střední Východ. Turecká republika si podle některých odborníků od tohoto kroku slibuje status, jenž by jí zaručil pozici regionální velmoci.⁸¹

4.2 Turecko a Evropská unie

Termín zahájení jednání o vstupu Turecka do Evropské unie se datuje od roku 2002, oficiální termín je však stanoven na rok 2004. Turecko podobně jako každá země musí splnit určitá kritéria pro vstup do Evropské unie. Mezi obecná kritéria pro vstup do EU patří, např. kandidátský stát musí být státem právním a demokratickým, ekonomika kandidátské země je založena na tržním principu hospodářství, ekonomika navíc musí vykazovat konkurenceschopnost vzhledem k ostatním členům Evropské unie. Formální kritéria, jež se týkají Turecka, jsou obsažena v tzv. Vyjednávacím rámci, který byl sestaven těsně před začátkem oficiálních vstupních jednání, a to v říjnu roku 2005. Kritéria obsažena ve Vyjednávacím rámci jsou rozdělena celkem do čtyř oblastí, z nichž pouze jedna je klasická, což znamená jejich platnost i pro jiné evropské země. Klasickou kategorií představují Kodaňská kritéria, jejíž obecná kritéria jsme již uvedli. K druhému kritériu náleží dobré

⁸⁰ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁸¹ *Turecké volby vyhrála Erdoganova vládní AKP* [online]. euroskep.cz, 13. 6. 2011 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/8956/19121/clanek/turecke-volby-vyhrala-erdoganova-vladni-akp>.

vztahy se sousedními státy.⁸² Jako příklad zde můžeme uvést vztah Turecka a Arménie, kdy mezi roky 1915 až 1919 se ve východní oblasti tehdejší Osmanské říše odehrávaly masakry Arménů.⁸³ Arménská strana uvádí v souvislosti s počtem obětí těchto masakrů číslo 1,5 miliónu. Kdežto ze strany Turecka se toto číslo podstatně liší. Turecká strana uvádí, že o život přišlo jen 300 000 až 500 000 Arménů.⁸⁴ Ankara do dnešní doby odmítá v této souvislosti hovořit o genocidě. Vztahy mezi oběma státy se zhoršily v důsledku arménsko-ázerbájdžánského válečného konfliktu o Náhorní Karabach, Turecko se ve válce přiklonilo na stranu Ázerbájdžánců. V roce 1993 blokovalo Turecko hospodářsky a transportně Arménii. Tato blokáda je dodnes stále platná. V současnosti je vidět z obou stran snaha o zlepšení vzájemných vztahů.⁸⁵

Třetí závazek je reprezentován podporou Turecka v řešení otázky týkající se Kypru, a to v rámci OSN a také ochota spolupráce s Kyprem. Čtvrtý závazek má svoje opodstatnění v přijetí členů v roce 2004. Z tohoto důvodu byla obnovena Asociační smlouva z roku 1964 a to zejména z potřeby rozšířit celní unií mezi státy, jež byly přijaty právě v roce 2004. Jedním z nových přijatých členů byl také Kypr.

V rámci vstupu Turecka do Evropské unie zaznívají hlasy, že by ke vstupu, i přes splnění požadovaných podmínek nemuselo nikdy dojít. Mimo jiné zde musíme také podotknout nesouhlas s přístupem Turecké republiky do Evropské unie, jež zaznívá ze strany dosavadních členských států.⁸⁶ Odpůrci, jenž nesouhlasí s přijetím Turecka, upozorňují na fakt, že Turecko jakožto jeden z nejlidnatějších států by svým přijetím získalo velmi silné zastoupení v institucích Evropské unie. Pro Turecko nehraje v jeho prospěch také další fakt, který upozorňuje, že regionální politika Turecka dosahuje velmi špatné úrovně, a tím je země politicky nesoudružená, jelikož rozdíly mezi východní a západní oblastí Turecké republiky jsou velmi markantní. Pro Turecko by naopak mohla být výhodou jeho ekonomika, jež je velmi dynamická a vyznačuje se značným potencionálem. Pro přijetí Turecka do EU by mohl hovořit také i jeho přínos v rámci větší globální bezpečnosti. Evropská unie a Turecká republika sdílí stejný pohled na otázky týkající se bezpečnosti na Balkánu, Střední Asie,

⁸² *Cesta Turecka do EU – problematika vstupu* [online]. e-polis.cz, 6. 8. 2008 [cit. 3. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.e-polis.cz/evropska-unie/280-cesta-turecka-do-eu-problematika-vstupu.html>.

⁸³ *Středoevropské politické studie – Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii* [online]. cepsr.com [cit. 3. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=282>.

⁸⁴ *Turci se poprvé připomněli masakry Arménů* [online]. euroskep.cz, 25. 4. 2010 [cit. 3. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/8956/16163/clanek/turci-si-poprve-pripomneli-masakry-armenu-z-osmanske-rise/>.

⁸⁵ *Středoevropské politické studie – Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii* [online]. cepsr.com [cit. 3. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=282>.

⁸⁶ *Cesta Turecka do EU – problematika vstupu* [online]. e-polis.cz, 6. 8. 2008 [cit. 3. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.e-polis.cz/evropska-unie/280-cesta-turecka-do-eu-problematika-vstupu.html>.

Černého moře, oblasti Středozevní, Saudské Arábie a Perského zálivu. Na tyto oblasti nahlíží jak Turecko, tak také Evropská unie jako na velmi nestabilní a problematické. Turecko jakožto člen NATO disponuje právem podílet se na programu Evropské bezpečnostní obranné politiky ESDP, jež spadá pod Evropskou unii. Vzhledem k této skutečnosti se Turecká republika zapojila do všech vojenských operací spadajících pod Evropskou unii.⁸⁷

Lidská práva, práva náboženských a etnických menšin a také role armády ve státě jsou neméně důležitými faktory projevující se ve vztahu Turecka a Evropské unie.⁸⁸

Turecko se neustále snaží přiblížit Evropské unii, čemuž napovídá i transformace Ústavy z roku 2010 (v kapitole Politický systém), změna proběhla i v rámci pravomocí vojenských soudů, o čemž je již zmíněno v předešlé kapitole zabývající se Politickým systémem Turecké republiky.⁸⁹

Skepticky se k přijetí Turecka do Evropské unie vyjadřují zejména Německo a Francie. V roce 2009 se francouzský prezident Nicolas Sarkozy v rozhovoru pro francouzskou televizi TF1 vyjádřil k této problematice následovně: „*Turecko, to je velký spojenec Evropy a USA. Má zůstat privilegovaným partnerem, můj postoj se nezměnil.*“⁹⁰ Český premiér Petr Nečas se vyjadřuje ke vstupu Turecka do Evropské unie naopak velmi kladně, což ho spojovalo s bývalým prezidentem Václavem Klausem, jež podobně jako Nečas podporuje vstup Turecka do EU. Naopak česká veřejnost zastává v této problematice odmítavý postoj. Podle průzkumu německého Marshallova fondu téměř tři čtvrtiny českých obyvatel nesouhlasí se vstupem Turecka do Evropské unie. Češi se vyslovili podobně odmítavě jako většina evropského obyvatelstva.

Podobně jako vláda České republiky podporuje vstup Turecka do EU také Velká Británie, Švédsko a Itálie. Hlavním důvodem české podpory jsou ekonomické vztahy. Pro české firmy představuje Turecko doslova ráj. Za posledních pět let se český vývoz do Turecka téměř ztrojnásobil, jeho hodnota dosahuje téměř až k číslu 1,4 miliardy dolarů. Při realizaci

⁸⁷ TUNKROVÁ, Lucie, ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 34 – 38.

⁸⁸ *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz, 15. 12. 2011 [cit. 4. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>.

⁸⁹ KABICKÁ, Klára. Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011 [online]. psp.cz [cit. 4. 4. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

⁹⁰ *Obama podpořil vstup Turecka do EU* [online]. euroskep.cz, 5. 4. 2009 [cit. 4. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/38/11465/clanek/obama-podporil-vstup-turecka-do-eu/>.

vstupu Turecka do EU by se podnikatelské prostředí stalo nejen pro Čechy daleko vstřícnějším.⁹¹

4.3 Turecko a Kypr

Vyřešení otázky zahrnující problematiku Kypru představuje pro Tureckou republiku jedno z kritérií pro vstup do Evropské unie.⁹² V roce 2004 se Kypr stal členem Evropské unie. Kypr však nevstoupil do Evropské unie jako stát, jež se vyznačuje jednotou. Je rozdělen totiž hranicí, která vznikla válkou, jedná se o čáru shodnou s bojovou linií ze srpna 1974.⁹³

Když se v roce 1960 stal Kypr nezávislým na Velké Británii, došlo mezi tureckým a řeckým obyvatelstvem tohoto ostrova patřícího v letech 1571–1878 a 1914 pod Osmanskou říši k ozbrojeným konfliktům. Tyto konflikty však v roce 1963 podstatně nabraly na síle a vedly ke ztrátě několika životů, nejvíce se v ohrožení života cítili Turci, jelikož tvořili na ostrově menšinu (cca 10 %). V roce 1964 byli na ostrov v rámci mise UNIFICYP umístěni vojáci OSN, jež mají zamezit dalším podobným konfliktům. V létě v roce 1974 situace opět nabrala na intenzitě a značně se vyostřila, jelikož v Řecku získala moc nacionalistická vojenská junta, která vystupovala pod názvem černí plukovníci. Ta souhlasila s myšlenkou sjednocení ostrova s kontinentálním Řeckem, pro většinu kyperských Turků však byla tato myšlenka naprosto nepředstavitelná. Tehdy se vláda v Ankaře rozhodla na ostrov poslat vojáky ve snaze ochránit Turecké obyvatelstvo a zamezit tak opakování situace z roku 1963. V důsledku okupace ostrova vojáky (jednalo se o severní část ostrova, jelikož zde převažuje turecké obyvatelstvo) vznikla v roce 1983 Turecká republika severního Kypru TRSK. Mezinárodní společenství ji však považuje za neplatnou.⁹⁴ Vyhlášení tzv. Severokyperské turecké republiky se setkalo v řeckém a řecko-kyperském prostředí se značným nesouhlasem.⁹⁵

O znovusjednocení ostrova se mluvilo těsně před tím, než Kypr vstoupil do Evropské unie. V druhé polovině 20. století se vyostřily vztahy mezi Ankarou a Aténami a to nejen

⁹¹ HADRAVA, Lukáš. *Česko a turecký vstup do EU – byznys na prvním místě*. [online]. ceskatelevize.cz, 4. 2. 2013 [cit. 4. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/213753-cesko-a-turecky-vstup-do-eu-byznys-na-prvnim-miste/>.

⁹² *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz, 15. 12. 2011 [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>.

⁹³ ŠLACHTA, Mojmír, BURDA, Tomáš a HOLEČEK, Milan. *Ohniska napětí ve světě*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2007. s. 63.

⁹⁴ *Středoevropské politické studie – Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii* [online]. cepssr.com [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.cepssr.com/clanek.php?ID=282>.

⁹⁵ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 135.

z důvodu kyperské otázky, ale také kvůli některým egejským ostrovům, které se sice nachází v blízkosti tureckého pobřeží, ale podle lausannské mírové smlouvy podepsané roku 1923 náleží tyto strovy Řecku. V současné době ale dochází ke zlepšení řecko-tureckých vztahů. Podstatnou součástí podpory vstupu Turecka do Evropské unie je uznání svrchovanosti a legitimity (řeckého) Kypru a také možnost, že by Turecko podpořilo opětovné sjednocení ostrova.⁹⁶

Tato kapitola tedy popisuje situaci po volbách, které proběhly v roce 2011. Zmínila jsem se zde také o Turecku a jeho problematickém vstupu do Evropské unie. Prostor zde dostala i kyperská otázka.

⁹⁶ *Středoevropské politické studie – Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii* [online]. cepsr.com [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=282>.

Závěr

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat Turecko a jeho politický vývoj ve 20. a 21. století. Tento cíl práce je ve stanoveném rozsahu naplněn.

V první kapitole je zahrnuta základní geografická charakteristika Turecka, jako je poloha státu, jež je velmi specifická, jelikož se Turecko nachází mezi Evropou a Asií. Dále je zde charakterizován povrch a podnebí Turecka a také ekonomika tohoto státu, která se vyznačuje dynamičností a ani nedávná celosvětová ekonomická krize Tureckou republiku nějak zvlášť nezasáhla. Zejména velký ekonomický přínos představuje oblast cestovního ruchu. Po zahájení přístupových jednání s Evropskou unií se zájem zahraničních investorů značně zvýšil. Ve druhé kapitole s názvem Historické souvislosti je věnován prostor dějinám Turecka ve 20. století. Mladoturecký převrat znamená mezník začátku 20. století v Osmanské říši. Boj za nezávislost Turecka je spojován především se jménem Mustafy Kemala, který se pro turecké obyvatelstvo stal symbolem národního hrdiny. Mustafa Kemal jakožto první prezident Turecké republiky usiloval o modernizaci a sekularizaci této země. Reformy, jež nesměřovaly Turecko na cestu moderního demokratického státu, se souborně nazývají jako kemalismus. Hlavní princip reforem spočívá v oddělení náboženství od politiky (sekularismus). Právě oddělení politiky od náboženství představuje podstatný znak, kterým se Turecko odlišuje od jiných muslimských zemí. Ve třetí kapitole je popisován politický systém země. Nejsilnější politickou stranu v zemi představuje Strana spravedlnosti a rozvoje AKP, jež svoji dominanci potvrdila v posledních parlamentních volbách. Věnován je zde i prostor kurdské problematice. Specifický význam představuje pro Turecko armáda, která v zemi zastává silné postavení, jejíž vliv však v poslední době slábne. V roce 2010 proběhla transformace ústavy omezující právě vliv armády, která sebe sama považuje za strážce sekularismu. Čtvrtá kapitola popisuje politický vývoj Turecka v současnosti. Premiér Erdogan se po volbách vyjádřil souhlasně se zahraničními experty, aby se Turecko zaměřilo na posilování prvků demokracie. V této kapitole je analyzována problematika vstupu Turecka do Evropské unie, kdy tato otázka zůstává nadále otevřená. I kyperská otázka zde dostala svůj prostor, jelikož i ona se promítá do vztahu Turecka a Evropské unie.

Při zpracování bakalářské práce jsem byla limitována rozsahem a jsem si tedy vědoma, že některá témata, zde nemohly dostat náležitý prostor.

Seznam zkratek

AKP	Strana spravedlnosti a rozvoje (The Justice and Development Party).
BDP	Strana míru a demokracie (The Peace and Democracy Party).
BSEC	Organizace černomořské hospodářské spolupráce (The Organisation of the Black Sea Economic Cooperation)
D-8	Seskupení osmi islámských zemí (The Groupings of eight Islamic countries).
DSP	Strana demokratické levice (The Party of the Democratic Left).
ECO	Organizace ekonomické spolupráce (The Organisation of Economic Cooperation).
EU	Evropská unie (The European Union).
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (The Food and Agriculture Organization).
FP	Strana ctnosti (The Party of virtue).
HDP	Hrubý domácí produkt (The Gross domestic product).
CHP	Lidová republikánská strana (The People's Republican Party).
IAEA	Mezinárodní agentura pro atomovou energii (The International Atomic Energy Agency).
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (The International Bank for Reconstruction and Development).
ILO	Mezinárodní organizace práce (The International Labour Organization).
IMF	Mezinárodní měnový fond (The International Monetary Fund).
ITU	Mezinárodní telekomunikační unie (The International Telecommunication Union).
MHP	Strana národní akce (The National Action Party).
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (The Organization for Security and Cooperation in Europe).
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (The Organization for Economic Cooperation and Development).
OIC	Organizace islámské konference (The Organization of the Islamic Conference).
OSN	Organizace spojených národů (The United Nations).

PKK	Strana kurdsky pracujících (The Kurdish Workers Party).
TRSK	Turecká republika severního Kypru (The Turkish Republic of Northern Cyprus).
TRY	Nová turecká lira (The New Turkish lira).
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization).
UNIFICYP	Mírové jednotky OSN na Kypru (The United Nations Peacekeeping Force in Cyprus).
VJP	Výbor jednoty a pokroku (The Committee of Unity and Progress).
WHO	Světová zdravotnická organizace (The World Health Organisation).
WTO	Světová obchodní organizace (The World Trade Organization).

Prameny a literatura

HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 226 s. Knižnice Dějin a současnosti; sv. 12. ISBN 80-7106-378-9.

KREISER, Klaus. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN s.r.o., 2010. 329 s. ISBN neuvedeno.

OZNUDUN, Ergun-Genckaya, Omer. *Democratization and the Politics of Constitution-Making in Turkey*. 1 st ed. Bedepest: Central European University Press, 2009, 147 s. ISBN neuvedeno.

PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 198 s. Stručná historie států; sv. č. 38. ISBN 80-7277-323-2.

SIEGEL, Erik. Problémy a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní politika*, 2010, roč. neuvedeno, č. 2, s. 123 - 134.

SWAN, Suzanne. *Turecko*. Vyd. 2. V Praze: Ikar, 2007. 408 s. Společník cestovatele. ISBN 978-80-249-0855-7.

ŠLACHTA, Mojmír, BURDA, Tomáš a HOLEČEK, Milan. *Ohniska napětí ve světě*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2007. 187 s. ISBN 978-80-7011-926-6.

TUNKROVÁ, Lucie, ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 153 s. ISBN 978-80-244-1875-9.

Elektronické zdroje

Cesta Turecka do EU – problematika vstupu [online]. e-polis.cz, 6. 8. 2008 [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.e-polis.cz/evropska-unie/280-cesta-turecka-do-eu-problematika-vstupu.html>.

CUPALOVÁ, Marcela. *Proces zrušení vládní strany Spravedlnosti a rozvoje v Turecku* [online]. euractiv.cz, 1. 9. 2008 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/proces-o-zruseni-vladni-strany-spravedlnosti-a-rozvoje-v-turecku>.

ČÁSTEK, Michal, JANÁČKOVÁ, Alžběta, ŠTĚRBA, Václav. *Vybraná témata – Turecko volby 2007* [online]. psp.cz [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=29641.

HADRAVA, Lukáš. *Česko a turecký vstup do EU – byznys na prvním místě* [online]. ceskatelevize.cz, 4. 2. 2013 [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/213753-cesko-a-turecky-vstup-do-eu-byznys-na-prvnim-miste/>.

HOLUŠA, LUBOMÍR. *Vládní strana porušovala ústavu, uvedl turecký soud?* [online]. denik.cz, 24. 10. 2008 [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.denik.cz/ze_sвета/turecko20081024.html.

Charakteristika hospodářského vývoje Turecka [online]. mzv.cz [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html.

KABICKÁ, Klára. *Vybraná témata – Turecké parlamentní volby 2011* [online]. psp.cz [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné na www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820.

Novelties await voters in June 12 elections with new law [online]. todayszaman.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=235779&link=235779.

Obama podpořil vstup Turecka do EU [online]. euroskop.cz, 5. 4. 2009 [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskop.cz/38/11465/clanek/obama-podporil-vstup-turecka-do-eu/>.

PEŠKOVÁ, Adéla. *Turecké parlamentní volby 2007 - kontinuita či diskontinuita?* [online]. cepsr.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=340>.

Středoevropské politické studie – Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii [online]. cepsr.com [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=282>.

THIM, Michal. *Prezidentské volby v Turecku – situace po prvním kole* [online]. euractiv.cz, 9. 5. 2007 [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/prezidentske-volby-v-turecku-situace-po-prvnim-kole>.

Turci si poprvé připomněli masakry Arménů [online]. euroskep.cz, 25. 4. 2010 [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/8956/16163/clanek/turci-si-poprve-pripomneli-masakry-armenu-z-osmanske-rise/>.

Turecká měna a peníze [online]. turecko.org [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.turecko.org/penize.html>.

Turecká politika: Ústavní systém [online]. turecko.org [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.turecko.org/politika.html>.

Turecké volby vyhrála Erdoganova vládní AKP [online]. euroskep.cz , 13. 6. 2011 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné na <https://www.euroskep.cz/8956/19121/clanek/turecke-volby-vyhrala-erdoganova-vladni-akp>.

Turecko hraje politicky hned na několika frontách. Jen tak mu lze porozumět [online]. idnes.cz, 10. 1. 2012 [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/turecko-hraje-politicky-hned-na-nekolika-frontach-jen-tak-mu-lze-porozumet-1t8-/kavarna.aspx?c=A120109_235837_kavarna_chu.

Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan [online]. ceskatelevize.cz, 12. 6. 2011 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/127079-turecko-na-cestech-velmoci-volby-vyhral-erdogan/>.

Turecko omezuje pravomoci vojenských soudů [online]. euractiv.cz, 9. 7. 2009 [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/turecko-omezuje-pravomoci-vojenskych-soudu-006247>.

Turecko: Vnitropolitická charakteristika [online]. businessinfo.cz [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-vnitropoliticka-charakteristika-19210.html>.

Turecko: Zahraničně-politická orientace [online]. businessinfo.cz [cit. 14. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicne-politicka-orientace-19211.html>.

Turecko: Zahraniční obchod země [online]. businessinfo.cz [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicni-obchod-zeme-19214.html>.

Turecko: základní informace o teritoriu [online]. mzv.cz [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/index.html.

Turecko: Vnitropolitická charakteristika [online]. mzv.cz [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html.

Turecký model jako vzor pro arabské revoluce [online]. tyden.cz, 17. 2. 2011 [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/turecky-model-jako-vzor-pro-arabske-revoluce_194130.html.

Turkey Country Info: Political Systém [online]. setimes.com [cit. 8. 3. 2013]. Dostupné na http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/turkey?country=Turkey.

Turkey election: Victorious Erdogan pledges 'consensus ' [online]. bbc.co.uk, 13. 9. 2011 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13744972>.

Turkish reform vote gets Western backing [online]. bbc.co.uk, 13. 9. 2010 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11279881>.

Ústavnímu soudu v Turecku poprvé předsedá žena [online]. bbc. co. uk [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/07/050726_turkey_justice_1920.shtml.

Vztahy EU a Turecka [online]. euractiv.cz, 15. 12. 2011 [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Kovaříková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Turecko a jeho politický vývoj ve 20. a 21. století
Název v angličtině:	Turkey and its political development in the 20. and 21. century
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zaměřuje na Turecko a jeho politický vývoj ve 20. a 21. století. Turecko je státem, jenž na poli mezinárodní politiky budí velký rozruch. Bakalářská práce je členěna celkem do čtyř kapitol: Politicko-geografická charakteristika, Historické souvislosti, Politický systém a Politický vývoj v současnosti. První kapitola je věnována obecnému seznámení se s Tureckem. Druhá kapitola je naopak zaměřena na dějiny Turecka. Třetí kapitola se zabývá politickým systémem Turecké republiky. Čtvrtá kapitola popisuje politický vývoj Turecka v současnosti.
Klíčová slova:	Turecko, stát, demokracie, politický vývoj, politické strany, politická charakteristika
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis is concentrated on Turkey and its political development in the 20. and 21. century. Turkey is state that arouses excitement in the field of the international politics. This bachelor thesis is divided into four chapters: Political-geographical characteristic, historical context, political system and political development in the present. The first chapter is devoted to a general introduction to Turkey. The second chapter is concentrated on the history of Turkey. The third chapter deals with the political system of Turkey. The fourth chapter describes the political development of Turkey in the present.
Klíčová slova v angličtině:	Turkey, state, democracy, political developments, political parties, political characteristics
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	43 s. (počet znaků 82 497)
Jazyk práce:	Český jazyk